

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๓๐

๑. พยัญชนะในบาลีภาษามีเท่าไร อาศัยอะไรจึงออกเสียงได้ ฯ
๒. นิคคหิตสนธิ ได้สนธิกริโยปกรณ์เท่าไร อะไรบ้าง ฯ สุวาท, เยสนโน, ตตถเวว ตัดต่ออย่างไร ฯ
๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
  - ก. ส่วจจร เป็นอะไรในนามศัพท์ และลึงค์อะไร
  - ข. สัพพนามแบ่งเป็นเท่าไร คืออะไรบ้าง
  - ค. สังฆายคุณ กับ สังฆยานาม ใช้ต่างกันอย่างไร ขออุทาหรณ์ด้วย
  - ฆ. ในอุปสัค ๒๐ ตัว อาจารย์บางท่านกล่าวว่า คำว่า "ปฏฺิ" นั้น ควรเป็น "ปติ" และคำว่า "นิเข้า ลง, นิ ไม่มี, ออก" นั้น นิ คำหลังควรเป็น "นฺิ" ดังนี้ ท่านเห็นเป็นอย่างไร จงชี้แจง
  - ง. อิทานิ, อธฺนา แปลอย่างไร สำเร็จรูปจากอะไร ฯ
๔. ปายาสี, อโหสิ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ จงแก้คำที่เห็นว่าผิดให้ถูก ถ้าถูกแล้วให้คงไว้ ในประโยคต่อไปนี้
  - ก. อิตถิ ชวนฺตนา น โสภติ.
  - ข. อิตถิ วา ปริโส วา พุทฺธํ สรณํ คตา โทหนฺติ.
  - ค. กบฺปโกปิ อาจรีเยน ปฺนปฺนํ วาริยนฺโต ปกฺกามิ ฯ
๕. จงตอบคำถามต่อไปนี้มาดู
  - ก. อปาทานสาธนะ ท่านบัญญัติให้แปลว่าอย่างไร ยกตัวอย่าง วิเคราะห์มาดู
  - ข. กุสีโต, สีลรทฺธิกา (อิตถิ) เป็นปัจจัย รูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู
  - ค. อนฺุต, มาน บอกรากอะไร ใช้ต่างกันอย่างไร ฯ
๖. สมาสเช่นไร ชื่อ ทิคฺคสมาส ฯ สตฺตาท, เทวทตฺตฺยธฺนํ, ฌาติสงฺคโ, อานนฺทตฺเถโร เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ
๗. สมุหตฺทริตฺตมีปัจจัยเท่าไร อะไรบ้าง ฯ โกสชฺช, คพฺภินิ (เทวี) , มาคฺธิโก ลงปัจจัยอะไร ในตฺทริตฺตโทษ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มี ๓๓ ตัว อาศัยสระจึงออกเสียงได้ ๖
๒. ได้สนธิกริโยปกรณ์ ๔ คือ โลโป ๑ อาเทโส ๑ อากโม ๑ ปกติ ๑ ๖

สุวาท์   ตัดเป็น โส + อหฺ สระ โอ อยู่หน้า สระ อ อยู่หลัง เอา โอ เป็น ว เป็น สุวาท์
สระหน้าและสระหลังมีรูปเสมอกัน คือ เป็น อ ลบสระหน้า คือ อ ที่ ว เสียแล้ว
ที่สระหลังเป็น อา ต่อเป็น สุวาท์

เยสนุโน   ตัดเป็น เยสฺ + โน พยัญชนะอยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะ
ที่สุดวรรคของพยัญชนะหลัง คือ น ต่อเป็น เยสนุโน

ตตฤเว   ตัดเป็น ตตฤ + เอว ลบสระหน้าคือ อ ที่ ตตฤ เสีย ต่อเป็น ตตฤเว ๖
๓. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้
  - ก. เป็นนามนามในนามศัพท์ เป็นได้ ๒ ลิงค์ คือ ปุงลิงค์ และนปุงสกลิงค์ (ส่วนจจร
ส่วนจจร)
  - ข. แบ่งเป็น ๒ คือ ปุริสศัพท์นาม ๑ วิเสสนศัพท์นาม ๑ ๖
  - ค. สังฆายคุณ ใช้เหมือนคุณนาม คือ เมื่อใช้นับนามนามใด เรียงไว้หน้านามนามนั้น
อุ. สเจปิ ทส ราชานो อากจฺจนฺติ. ส่วนสังฆานาม ใช้เหมือนนามนาม คือ เมื่อนับ
นามนามใด เรียงไว้หลังนามนามนั้น อุ. อนฺมานิ ทตฺติสทสฺसानิ สมนฺปิตีสุ, ปทุมฺตตรสฺส
วสฺสสทสฺสสฺสํ आयุ อโหสิ.
  - ง. เห็นว่า คำของอาจารย์บางท่านนั้น กล่าวดีแล้ว เพราะ ปติ^(๑) และ ปฏฺิ นี้ มีใช้ทั้งสองคำ
อุ. ปติฏฺจชาติ ปติสฺสยติ ปฏฺิทณฺณติ แต่ ต นั้น อาเทสเป็น ฏฺิ ได้ตามหลักอาเทสพยัญชนะสนธิ
อุ. ทุกกตํ เป็น ทุกกฏฺิ
ส่วนคำว่า "นิ" ไม่มี, ออก ควรเป็น นิ^(๒) ถ้าหากว่าเป็น นิ ทั้ง ๒ คำตามแบบ ควรจะ

^(๑) ปติ อิจฺเจตฺตสฺส อุปสคฺคสฺส สเว วา พฺยณฺขเน วา ปเร กฺวจิ ปฏฺิอาเทโส โหติ. ปุพฺพสรโลโป. ปฏฺุคฺคิ ปฏฺิทณฺณติ ๖
รูปสัททปิปรณํ ฉบับกรมการศาสนา หน้า ๒๘ ข้อ (๔๓)

^(๒) ป ปวา นิ นิ อุ พุ ส วิ อว อนุ ปริ อธิ อภิ ปติ สุ อา อติ อภิ อป อุป อิติ วิสติ อุปสคฺคา. รูปสัททปิปรณํ
ฉบับกรมการศาสนา หน้า ๑๑๔ สัททนีติ สุตฺตมถา ฉบับภูมิพโลภิกขุ หน้า ๔๓๓

- รวมเป็นคำเดียวกันว่า นิ เช้า, ลง, ไม่มี, ออก อนึ่ง บาลีภาษามีใช้ทั้ง นิ และ นี
- อุ. นิชนติ นิคจฺจติ นีหฺรติ ดั่งนั้นเห็นว่า ควรเป็น นิ ตัวหนึ่ง นี ตัวหนึ่ง
- ง. อิทานิ แปลว่า ในกาลนี้ เดียวนี้ มาจาก อิม + ทานิ เมื่อ ทานิ ปัจจัย อยู่หลังเอา อิม คัพฺท เป็น อี สำเร็จรูปเป็น อิทานิ
- อธฺนา แปลว่า ในกาลนี้ เมื่อก็ มาจาก อิม + ธฺนา เมื่อ ธฺนา ปัจจัยอยู่หลัง เอา อิม คัพฺท เป็น อ สำเร็จรูปเป็น อธฺนา
๔. ปายาลิ ประกอบด้วย ป + ยา + อ + อี รัสสะ อี อัชตฺตนิ เป็น อี แล้ว ลง ส อาคม, และลง อ อาคม หน้าธาตุ สระหน้าและสระหลังมีรูปเสมอกันลบสระหน้าที่ ป เสีย แล้วที่มะสระหลังเป็น อา สำเร็จเป็น ปายาลิ
- อโหสิ ประกอบด้วย หุ(๖) + อ + อี พุทฺธิ อู เป็น โอ รัสสะ อี เป็น อี แล้วลง ส อาคม, และลง อ อาคมหน้าธาตุ สำเร็จรูปเป็น อโหสิ
- ได้แก่คำที่เห็นว่าผิดให้ถูกต้องดังนี้
- ก. อิตฺถิ ชฺวนฺติ (ชฺวมานา) น โสภติ.
- ข. อิตฺถิ วา บุริโส วา พุทฺธํ สฺรณํ คโต โหติ.
- ค. กบฺปโกปิ อัจฺริเยน ปุณฺปุณฺนี วาริยมาโน ปกฺกามิ. ๖
๕. ได้ตอบคำถามนั้นดังนี้
- ก. แปลว่า "เป็นแดน-" อุ. ปจฺมํ ภาวติ เอตฺสฺมาติ ปกฺโว
- ข. กุสิโต ลง อ ปัจจัย เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ
- วิ. กุจฺจิตํ สิทฺติติ กุสิโต, กุจฺจิตฺนากาเรน สิทฺติติ วา กุสิโต (เดิมเป็น กุสิโท อาเทศ ท เป็น ต จึงเป็น กุสิโต เหมือนคำว่า สุคโท เป็น สุคโต)
- สีลฺรกฺขิกา (อิตฺถิ) ลง ญฺว ปัจจัย เป็น กัตตุรูป กัตตุสาธนะ
- วิ. สีลํ รกฺขตฺติติ สีลฺรกฺขิกา (อิตฺถิ) (แปลง ญฺว เป็น ออก ใน อิตฺถิลิงค์
- ลง อา ปัจจัย เครื่องหมายอิตฺถิลิงค์ เอา อ ที่ ออก เป็น อี)

(๖) หู ภู สดฺตยํ หู ธาตุ ภู ธาตุ เป็นไปในความมี ในความเป็น รูปสิทธิปริกรณ์ ฉบับกรมการศาสนา หน้า ๒๗๔
แม้บาลีไวยากรณ์ อาชฺยต สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงอธิบายไว้ในข้อ (๑๒๑) ๑. พุทฺธิ
อู ที่สุดแห่งธาตุเป็น โอ บ้าง เอา โอ เป็น อว บ้าง อุ. โหติ ภาวติ.

- ค. อนุต มาน บอภัจจบันกาล, อนุต ใช้ได้เฉพาะ กัตตฺวาจก และ เหตุกัตตฺวาจก, มาน
 ใช้ได้ทั้ง กัตตฺวาจก เหตุกัตตฺวาจก กัมมวาจก และเหตุกัมมวาจก
๖. กัมมชารยสมาส มีสังขยาอยู่หน้า ชื่อ ทิคุสมาส
 สดฺดาหํ เป็น สมอาหารทิคุสมาส
 วิ. สดฺต อหานิ สดฺดาหํ, สดฺต วา อหา สดฺดาหํ.
 เทวทตฺตฺยชนํ เป็น วิเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส มีตตฺยัตตฺปฺริสสมาส เป็นมายใน
 วิ. ต. ตฺป. เทเวน ทินฺนํ เทวทตฺตฺย.(*)
 วิ. บฺพ. กัม. เทวทตฺตฺยญจ ตํ ชนญจจติ เทวทตฺตฺยชนํ
 ฌาตฺตฺยสงคโห เป็น ฌฏฺฐิตฺตฺปฺริสสมาส
 วิ. ฌาตฺตฺนํ สงคโห ฌาตฺตฺยสงคโห
 อานนฺทตฺเตโร เป็น วิเสสนุตฺตรบท กัมมชารยสมาส
 วิ. อานนฺโห จ โส เตโร จาติ อานนฺทตฺเตโร ฯ
๗. มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณฺ ฌ ตา
 โกสชฺชํ ลง ฌย ปัจจัย ในภาวะตฺทริต
 วิ. กุสฺสทฺสส ภาโว โกสชฺชํ
 คพฺภินิ (เทวี) ลง อี ปัจจัย ในตทฺสสฺตฺตฺตฺทริต
 วิ. คพฺโภา อสฺสา อตฺถิตฺติ คพฺภินิ (เทวี)
 มาคฺธิโก ลง ฌก ปัจจัย ใน ตฺรตฺยาทิตฺทริต
 วิ. มคฺเชสุ ชาโต มาคฺธิโก, มคฺเชสุ วสฺตฺตฺติ วา มาคฺธิโก ฯ

(๑) ทินฺนํ เมื่อเข้าสมาสออกจากคงรูปเดิมไว้แล้ว ยังอาเทศเป็น ทตฺต บ้าง ทตฺตฺย บ้าง เมื่อสมรสกับ สกฺก คัพฺพเป็นต้น
 ทินฺนสทฺทฺสส ทตฺตาเทโส โหติ กฺวจิ สฺมาเส. พฺพฺเชน ทินฺโน พฺพฺชทตฺโต ปฺรทตฺตฺปชฺชิวํ. สกฺกสทฺทฺทิตฺโต ปฺรสฺส
 ทินฺนสทฺทฺสส นิจฺจํ ทตฺตฺยาเทโส โหติ สฺมาเส. สกฺกาน ทินฺนํ สกฺกทตฺตฺยํ สกฺกทตฺตฺยเย อสฺสเม วสฺสํ สทฺทฺนิตฺติ สุตฺตมกลา
 ฉบับภูมิพโลภิกขุ ชื่อ ๗๔๘-๘ หน้า ๒๗๔-๕